

Poštnina plačana v gotovini.

GLEDALIŠKI LIST

SLOVENSKEGA NARODNEGA GLEDALIŠČA V LJUBLJANI

DRAMA 1947 – 1948

Matej Bor
Vrnitev Blažonovih

9

Vsebina:

- Ob župančičevi sedemdesetletnici
Oton Župančič:
Pismo o slovenščini na odru
Dr. Bratko Kreft:
Borovi »Blažonovic

Krstna predstava dne 5. februarja 1948

Matej Bor

Vrnitev Blažonovih

Igra iz sodobnega življenja v treh dejanjih

Scenograf: ing. arch. BRANKO SIMČIČ

Režiser: JOŽE TIRAN

Miha	Blažonova sinova	J. Zupan
Andrej		S. Potokar
Vinko Kofol	»steber« ljudske oblasti	L. Drenovec
Mila	njegova žena	V. Simčičeva
Laznar	gruntar, ki ni kar tako	J. Cesar
Župnik	vsakdanja prikažen	F. Lipah
Sever	mlinar brez vode	S. Česnik
Mikuž	bivši mežnar	J. Daneš
Jug	bajtar	M. Brezigar
Jugovka	njegova žena	M. Kačičeva
Kurir	ki bi moral biti zidar	M. Cigoj
Soseda z mlatilnico		M. Bučarjeva
Vaščanka z mažo		R. Bojčeva

V skupini vaščanov in vaščank igrajo manjše vloge:

Maks Furijan, Dušan Škedl, Aleksander Valič, Nace Simončič, Maks Bajc, Polde Dežman, Janez Albreht, Lucijan Orel, Jože Lončina in slušatelji Akademije za igralsko umetnost

Godi se v prvem letu osvoboditve v slovenski vasi na Tolminskem
Kostumi: Mija Jarčeva

Insipicent: L. Orel — Razsvetljava: Vinko Sablatnik — Odrski mojster:
A. Podgorelec — Lasuljar: A. Cecić

Cena Gledališkega lista din 5.—

Lastnik in izdajatelj: Uprava Slovenskega Narodnega gledališča
v Ljubljani. Predstavniki: Juš Kozak, Urednik: Emil Smasek. —
Tiskarna Slovenija. — Vsi v Ljubljani.

GLEDALIŠKI LIST

SLOVENSKEGA NARODNEGA GLEDALIŠČA V LJUBLJANI

1947-48

DRAMA

Štev. 9

Dne 23. januarja 1948 je slavil največji živeči slovenski pesnik Oton Župančič svojo sedemdesetletnico. Temu pomembnemu prazniku slovenske književnosti smo se oddolžili s slavnostno akademijo v Operi, pri kateri so sodelovali člani Drame in Opere.

Slovensko gledališče se spominja ob tej priliki Otona Župančiča še s posebno hvaležnostjo, saj je bil dolga leta dramaturg in upravnik Slovenskega Narodnega gledališča v Ljubljani.

S svojo skrbjo za kulturo slovenskega odrskega jezika, prav tako pa kot izviren dramatik in mojstrski prevajalec se je trajno in častno zapisal v zgodovino slovenskega gledališča. Dolga vrsta njegovih klasičnih prevodov, počenši s Shakespearom in Molièrom tja do B. Shawa, so velik zaklad slovenske besede in našega gledališkega sporeda.

Oton Župančič

Oton Župančič:

PISMO O SLOVENŠČINI NA ODRU

Neznani mladi prijatelj — pišete mi: kako vas vleče nepremagljiva notranja sila k gledališču: igranje da vas ne skrbi, da pa se zavedate, kako nimate zadostne jezikovne izobrazbe, zlasti da vam dela preglavico pravilna izgovarjava, in jaz naj bi vam dal potrebna navodila, po katerih bi prodrli v skrivnost slovenske fonetike. Jaz sem jako nereden korespondent. Ali vaše vrstice mi razodevajo toliko mlade navdušenosti za umetnost, toliko spoštovanja do slovenskega jezika, da sem vam sklenil odpisati.

Veseli me, da ste se ustavili in zamislili pred težkočami govornjene slovenščine: to priča, da imate tenak sluh, in da čutite, kaj pomeni igralcu jezik. Pišete mi: »Naše navadno pravilo, da piši tako, kakor govoriš, ne velja, če ga obrnemo: govori, kakor pišeš. Pišem: res, tele, ščene, pes — vse z enakim ejem, in vendar vem, da se izgovarja v teh besedah petero različnih ejev. Kje je tu tista preprostost slovenske pisave in govornice?« — Da, vidite, Nemec piše her, Herr, hehr, hör, — in mu že pisava polaga na usta izgovor. Naša preprostost bi pisala v vseh teh primerih: her. In tako dalje.

Vi, mladi prijatelj, ste zapazili neskladnost med našim preprostim pravopisom in živo govornico. In jaz bi vam lahko zdaj razložil naša glasovna pravila in vas uvel v izreko, ki velja dandanes za ortoepsko. Ne verjamem pa, da bi vas s tem spravil dalje nego do praga jezikovne modrosti.

Zakaj jezik ni samo vnanja fonetika. Če bi bil jezik gol mehanizem, bi najpopolneje govoril navit aparat, kakor na Kitajskem najbolje molijo mlini. Jezik je čustvo, misel, hrepenenje, ritem, ki se zaganja iz sedanjosti v bodočnost. Vse, kar si, ves ti, s svojo osebno in svojo narodno preteklostjo. Igralec, ki stopi na oder, ne igra samo vloge, nego zastavi samega sebe, vso svojo telesnost in duševnost, vsi njegovi doživljaji, vsa njegova stremljenja stoje za njegovo besedo in ji dajejo globino in vsebino.

Zato si esperanto ali kakršen koli samohotno ustvarjen jezik lahko mislim za praktično občevalno sredstvo med trgovci, vojaki, tehniki, ljudmi, ki bi lahko govorili tudi s številkami ali kakršnimi koli domenjenimi znaki — nikdar pa ne bo mogel služiti pravi umetnosti: ker mu manjka čustvene preteklosti.

V slovenščini je shranjena vsa skrb in gorečnost naših reformatorjev, ves up in strah Prešernov, vsa šegavost mladega Levstika

in grčavost njegovih poznejših let, eleganca Stritarjeva, otožnost Gregorčičeva, borbenost in tišina Cankarjeva, jecljanje Aleksandrova, melodioznost Kettejeva. Strune vseh teh morajo brneti v tebi, ako hočeš slovenski besedi dati vso polnost in sočnost pravega občutja. In kadar se organsko pripoji naši duši Shakespeare, bo njegova mogočnost obogatila izrazitost naše besede z novimi toni.

Brez Jurčiča ni Golarja, brez Prešerna (že zopet ta Prešeren!) ni Cankarja in vsega, kar pri nas poje in toži, upa in se boji. Ako se ni zgnetla vate vsa ta vsebina in ti ni preoblikovala duše iz ozko omejene zasebne individualnosti v vseobsežno slovensko individualnost, dragi bodoči igravec moj, ne boš mogel jokati naših solza, ne bruhati naših kletev; ne boš se po slovensko smejal; tvoj zanos nam bo nabuhla tirada, ki se nam ne bo prijela srca. Tvoj govor bo prazen zvok, ne polna beseda.

Fonetika mora biti šele nekaj zaveden zaključek vsega tega, kar si ti sam presanjal in prečustvoval nad našimi pesniki in pisatelji, kar si prebolel nad svojim narodom in njega usodo, vseh tvojih doživljanj od prvega otroškega zavzetja do svetih ur, ki si si jih preslonel nad našo knjigo. Ali si plakal z Gregorčičem, se puntal z Levstikom in Cankarjem? Si ljubil, sovražil, si imel trenutke, ko si tvegall vse za vse — ali si samo mehkužno sentimentalil okoli tujih bolečin in strasti? Ali si živel — ali užival, to hje v umetnosti zadnji, odločilni aut—aut. In to ni vprašanje šolske učenosti in formalne izobrazbe, nego stvar tvojega notranjega nagona in samovzgoje. Brez tega je tvoja igralska bodočnost tako gotov neuspeh, kakor je umetnost čist, matematično točen rezultat vsega, kar si, zavedno in nezavedno.

Ta notranja podoba slovenskega igralca ni slikana v zrak; tak človek, poln slovenstva, ki je z vsako besedo izžarevalo iz njega, je bil Borštnik, je bil Verovšek. Od tod tista sugestivna resničnost njunih ustvaritev, da se nam še danes stoži ob spominu nanje. In vsi, ki še žive med nami in nam imajo z odra kaj povedati. In Putjata — človek — Rus — slovenski igravec, da, in slovenski režiser — brez vnanje fonetike, a z dušo, ki je čutila in slutila z nami, gorela in izgorela za nas. Tudi njega moramo objeti, zakaj slovenstvo je široko in širše, nego sem ga zgoraj očrtal. A več o tem prihodnjč.

To sem vam moral povedati preden se spustite na pot, ki se vam zdi danes tako vabljiva in lagodna, zato, da se ne boste kdaj razočarani prijeli za glavo: »Kak vrag me je na to galejo gnal!«

Matej
Bor

Dr. Bratko Kreft:

BOROVI »BLAŽONOVİ«

Borova nova igra »Vrnitev Blažonovih« prikazuje razmere v neki slovenski vasi na Tolminskem po osvobojenju. Takoj po prvih prizorih je čutiti, da je pisec skušal izluščiti najznačilnejše momente in ljudi iz resničnega, vsakdanjega življenja slovenske vasi na splošno, kajti to, kar se godi v tej igri, se je godilo marsikje, koder so se mnogi stari ljudje znašli sredi novih razmer. Zato je tako zvani politično-socialni element, ki spada med bistva nove Borove igre, ves čas v ospredju in ni odločujoč le pri idejni smeri, temveč tudi pri zaključku.

Pisec nam po nekaj prizorih prvega dejanja nakaže osnovni zaplet dejanja. Blažonova sinova, Miha in Andrej, sta se vrnila iz

partizanov. Oče in mati sta zbežala z belimi, sinova pa so imeli na vasi za mrtva. Njihovo posestvo so medtem zaplenili, v hišo se je vselil Kofol, steber ljudske oblasti v tej vasi, ki odloča tudi pri razdelitvi njih zemlje.

Vrnitev Mihe in Andreja sproži nešteto zapletkov: socialnih, političnih in osebnih, ki se vsi spretno med seboj prepletajo, zato da bi bilo dejanje čim bolj dramatično, osebe čim bolj žive, na drugi strani pa, da bi bila podoba življenja na vasi po osvobojenju čim bolj resnična in prepričljiva.

Socialna nasprotstva se najbolj jasno odražajo v spopadu med Kofolom in Blažonovima sinovoma. Kofol je tipičen predstavnik tistega socialnega reda na vasi, ki je sicer utrpel med okupacijo marsikakšno gmotno škodo, predstavnik onih, ki so škilili na obe plati, da bi jih nič ne moglo presenetiti, odnosno, da bi bili pripravljeni na vse. Kofol je zvit in za vaško okolje dovolj razumen človek, ki se je spretno polastil oblasti na vasi, ki pa jo izkorišča socialno in politično predvsem zase in za tiste, ki so mu osebno in razredno najbližji.

Ko se vrneta Miha in Andrej, se mu začno majati tla pod nogami. Zato se mora začeti boriti za svoj položaj in v tem boju je prisiljen, da odpre svoje karte tudi pred drugimi. Nič čudnega ni, da se naposled razkrinka kot stoddstotni reakcionar, kar pa je bil dejansko že ves čas, samo da ni bilo nikogar, ki bi njegovo početje in njegov značaj razodel in odprl oči tudi tistim, ki bi po svojem socialnem poreklu ne smeli biti na njegovi strani.

Kofolova vloga političnega in socialnega spletkarja je tesno povezana z njegovo amoralno naturo samo, kar se jasno vidi iz njegovega razmerja do žene Mile in Suzane.

Mislím, da se ne varam, če povem, da bo uprizoritev tega dela vzbudila veliko odzivov in razgovorov, zlasti ker bo igra zelo dobrodošla obogatitev tudi za spored naših ljudskih gledališč.

Pisec je zajel vsebino za svojo igro iz življenja vasi, kjer so Kofoli tipične podobe. Kofolščina pa dejansko ni le proizvod vasi, temveč jo je mogoče zaslediti tudi po mestih in industrijskih krajih, seveda v raznih inačicah in značilnostih določenega okolja in razmer, kjer so se Kofoli pojavljali. Naše dnevno časopisje je od časa do časa objavilo nekaj precej zanimivih primerov kofolščine, ki so naravnost kričali po dramatizaciji. Borova igra je prva dramatizacija perečih dogodkov, sporov in zlorab v tako zvani vaški politiki, kj je našla pri raznih župnikih in kaplanih ne le zaveznike, temveč celo pobudnike, organizatorje in voditelje. Nič jih ni bilo

Ing. arch. Branko Simčič: osnutek scene za Borovo igro
»Vrnitev Blažonovih«

sram, da se ne bi pri svojem izdajalskem početju vezali z različni temnimi elementi, dokler niso njih početja odkrili, kakor se to zgodi v Borovi igri.

Njen etično-očiščevalni in politično-vzgojni smoter je prikazan neprikrito, a dramatično in vzpodbudno. Kofol ni na koncu le razkrinkan, temveč tudi premagan, prav tako župnik in Suzana. S tem pa še odpravljena vsa socialna nasprosta na vasi, kajti vprašanje bodočega vedenja gruntarja Laznarja bi utegnilo biti važno in se bo morda odzrcalilo v kakšnem naslednjem Borovem odrskem delu.

Med pozitivne zastopnike nove vasi in smeri spada poleg Andreja in Mile predvsem Miha Blažon, ki ne le trezen in miren človek v nasprotju z vzkipljivim Andrejem, temveč je v sebi prav tako goreče vdan delu za obnovev. V igri je poleg resnih zapletljajev in spopadov tudi nekaj komedijskih elementov, ki so zvezani predvsem z bajtarjem Jugom in njegovo ženo, ki se ženeta za kravo Brezo, s sosedo z mlatilnico, z bivšim mežnarjem Mikužem itd.

Avtor in lektor sta se dogovorila, da bodo nekatere osebe govorile v bolj ali manj stiliziranem narečju, da bi realizem dialoga dobil tudi čim bolj živ odraz v govornjeni besedi, hkrati pa da bi značaji nekaterih oseb bili podčrtani še s te plati.

Pri predstavi Borove igre sodeluje nekaj novih igralcev: Metka Bučarjeva, Stane Potokar in Jože Zupan, režijo pa vodi prvič v našem gledališču Jože Tiran.

Piscu se je na nekaterih mestih posrečilo opozoriti na komična protislovja v zaposlitvi nekaterih ljudi, tako pri kurirju, o katerem pravi, da bi moral biti zidar, Sever je mlinar, ki nima vode, Mikuz pa zidar, ki je bil mežnar. Iz poteka dejanja, iz značajev in zapletljajev, je lahko čutiti, da ljubi avtor satirično podčrtana nasprotja in protislovja, ki pa so delu samo v korist, saj služijo važnemu smotru, ki je neprecenljive vrednosti za vsako dobro dramsko delo: čim bolj neposrednemu, kratkemu in plastičnemu prikazovanju značajev in življenja. Pri takem načinu mora izstopiti od časa do časa satirična ost, ki je v tako aktualni igri, kakor je igra »Vrnitev Blažonovih«, dobrodošla, važna in nujna podpornica nje-nega politično-vzgojnega smotra.

Neprišlo in iz sebe ga izpove Miha ob zaključku igre, ko se zahvaljuje za zaupanje, ki so mu ga izkazali, ker so ga izvolili za predsednika ljudskega odbora:

»Tovariši, hvala vam za zaupanje. Samo bojim se, da vam bom kaj kmalu začel presedati... ker ne bom dal miru toliko časa, dokler ne bo vse, kar leze in gre, zgrabilo za kramp in lopato in šlo gradit novo vas. Prisegam vam, da si postavimo domove, trdne in lepe, da jih noben hudič ne poruši več. In luč napeljemo iz doline, da bo v naših domovih svetlo! Pa cesto, novo, veliko, pravo cesto. In ko bodo vaši vnuki, Laznar, hodili po tej cesti v svet, poreko: »Prav je imel naš stari, da je posodil svoje konje za tako veliko stvar!«

Partizan Miha je samo zamenjal puško za orodje dela. V njem nam je upodobil avtor vaškega aktivista obnove in petletke, čeprav te še ni mogel zajeti v svojo igro, ker se godi v prvem letu po osvoboditvi.

IZ UPRAVE SNG

Z odlokom Ministrstva za prosveto LRS V. šte. 495/1 z dne 6. januarja 1948 je bil razrešen kot upravnik Slovenskega Narodnega gledališča Ljubljana—Maribor tov. Janko Liška.

Z odlokom Ministrstva za prosveto LRS V. šte. 496/1 z dne 6. januarja 1948 je bil postavljen za upavnika Slovenskega Narodnega gledališča Ljubljana—Maribor tov. Juš Kozak.

Z odlokom Ministrstva za prosveto LRS V. šte. 497/1 z dne 6. januarja 1948 je bil odobren izreden dopust dosedanjemu direktorju Drame v Ljubljani tov. Vladimírju Pavšiču-Boru, ki se bo posvetil literarnemu delu.

Z odlokom Ministrstva za prosveto LRS V. šte. 498/1 z dne 6. januarja 1948 je bil postavljen za v. d. direktorja Drame Slovenskega Narodnega gledališča v Ljubljani tov. Slavko Jan.

